

**Program** ▶ Nasjonal konferanse

6. nasjonale konferanse:

# Menneskerettigheter, **tvang** og etikk

- Psykisk helsevern til innvandrerpatienter
- Miljøterapi og den store forskjellen
- Optimal tvang når vedtak fattes

Scandic Hotell, Hamar ▶ **20. og 21. november 2013**

***Den 6. «Hamarkonferansen» er den store nasjonale møteplassen for menneskerettigheter, tvang og etikk i psykisk helsevern, rusomsorg og sosiale tjenester.***

Forvaltning og ledere på alle nivåer, helsepersonell, brukere og pårørende i psykisk helsevern finner veien til Hamar i november. Vi takker for den store oppslutningen og de gode evalueringer vi har fått fra tidligere arrangement. Det er en glede å se at deltakelsen fra sentrale "ansvarlige for vedtak" er økende.

Årets program er spennende, mangfoldig og praksisnært. Vi søker som vanlig også impulser fra nabolandene våre. Det er tilrettelagt slik at alle skal få mange nye tanker med hjem som kan settes ut i handling.

*De fleste tema berører de tidløse, evigvarende og allmenne menneskelige behov. Brukerstemmer, og spesialister på menneskerettigheter og etikk skal løfte frem disse verdiene, og jurister knytter dem til våre helselover. Vedtaksansvarlige spesialister løfter frem dilemmaene i den kliniske hverdagen. Bruk av tolk og helsepersonell som selv har annen kulturbakgrunn gir noen nye utfordringer. Representanter fra forvaltning, ledelse og behandlere på flere nivåer skal redusere og kvalitetssikre bruk av tvang i helsetjenesten. Konferansens mål er å bidra med gode råd og innspill til ny praksis.*

Konferansen har i år hovedfokus på tre områder innen psykisk helsevern, mest i sykehus, men nødvendig og overførbart til de som arbeider utenfor sykehus.

**TID OG TRYGGHET** er helt nødvendige elementer for psykisk krisehåndtering og tilfriskning. Alle traumatiserte mennesker, og særlig de med skadelig opplevelse i migrasjonsprosessen er avhengig av tillit, trygghet og tid. Bruk av tvang i psykisk helsevern foregår i stor grad i sykehusenes døgnavdelinger, og god døgnkontinuerlig miljøterapi er viktig for å sikre at pasientene skal oppleve nødvendig tillit og trygghet under behandling.

*Samhandlingsreformen vil medføre at spesialisthelsetjenesten må tilrettelegge for at behandlingen i økende grad kan gjennomføres i pasientenes nærmiljø i samarbeid med lokale miljøterapeutiske tiltak. Brukerne selv og deres nærmeste er de viktigste premissleverandørene for innholdet.*

**RIKTIG BRUK AV TVANG** er avgjørende for et godt behandlingsresultat. Konferansen poengterer nødvendigheten av gode holdninger og praktisert empati. Pasientene har rettigheter både etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) og i flere norske helselover. Helsedirektoratet har en viktig rolle i årets konferanse. Tidlig hjelp og lav terskel for å få tilgang til behandling beskytter pasientens helse best. Dette gjelder ikke minst for psykoselidelser og andre tilstander der pasientene behandles etter lov om tvunget psykisk helsevern.

*Konferansen utfordrer til å reflektere over **retten til tvang** som en avgjørende faktor for et riktig vedtak.*

**Hjertelig velkommen til Hamar!**



Morten Lang-Ree  
administrerende direktør  
Sykehuset Innlandet HF



Ketil Joachim Ødegaard  
leder av Norsk psykiatrisk forening

**KONFERANSEN ARRANGERES AV:**



Sykehuset Innlandet HF



Norsk psykiatrisk forening

DEN NORSKE LEGEFØRENING

**I SAMARBEID MED:**



Norsk barne- og ungdoms-  
psykiatrisk forening

DEN NORSKE LEGEFØRENING



NORSK  
PSYKOLOG  
FØRENING



LPP



RÅDET FOR PSYKISK HELSE

TEMA: **MIGRASJON, KULTURFORSKJELLER OG PSYKISK HELSEHJELP**

Ordstyrer: *Jørgen Brabrand, overlege Sykehuset Innlandet*

0800 Registrering

0900 Kultur, musikk

0915 **Åpningsforedrag** ▶ *Peder Olsen, adm. direktør HSØ.*

TEMA: **MIGRASJONSHELSE**

0925 **"Pasientenes grunnleggende rettigheter i det psykiske helsevern"**

▶ *Gro Hillestad Thune, advokat, menneskerettighets-rådgiver*

0945 **Psykisk helse i et flerkulturellt samfund med et fokus på menneskerettigheds-  
perspektivet**

▶ *Marianne C. Kastrup. Overlæge, lic.med. Psykiatrisk Center, Ballerup*

1030 **Hva vet vi om ikke etnisk norske som innlegges på tvang i akuttenheter i Norge  
–resultater fra MAP studien**

▶ *Kjetil Hustoft. Avdelingsoverlege Stavanger Universitetssykehus (SUS)*

1050 Pause

1110 **Kommentarer til psykisk helsevernloven og forskriften og med fokus på nyheter og  
utfordringer**

▶ *Hanne Skoe Cederkvist. Advokat/jurist og Mari Vestrheim advokat/jurist. Helsedirektoratet*

1150 Lunsj

1250 **Kommunikasjon og bruk av tolk.**

▶ *Kirsti Jareg, psykolog Universitet i Oslo*

1330 **Nye tanker, nye arbeidsmåter i psykisk helse: familiehjelpa i Stange kommune  
representerer fremtiden**

▶ *Birgit Valla. Psykolog, Stange kommune*

1350 **Pause 10 minutter for å gå til parallelle sesjoner (se egne sider)**

1845 **Mottakelse - Underholdning**

1930 **Festmiddag**

## A: Migrasjon og etnisitet i psykisk helse og omsorgstjeneste

- 1400 *Ordstyrer: Asreen Nori, assistentlege (LIS)*  
**Innleder** ▶ *Asreen Nori*
- 1410 **Bruk av tolk i praksis** ▶ *Kirsti Jareg, psykolog*
- 1430 **Øst-Afrikanske tradisjoner og psykoseforståelse**  
▶ *Ruth Abraham. Overlege, Lovisenberg diakonale sykehus*
- 1450 **Øst-Afrikaprojektet v/ Enhet for traumatiske flyktninger, Lovisenberg diakonale sykehus**
- 1510 Kaffepause
- 1525 **Kommunalt tverrfaglig samarbeid og bruk av ekstraordinære midler til enkeltbrukere med særskilt behov** ▶ *Bente Habberstad Ryen. Leder flyktningetjenesten, Stange kommune*
- 1545 **Kulturforskjeller og den samiske pasienten**  
▶ *Utvalg for transkulturell psykiatri Npf*
- 1610 **Dialog/oppsummering**
- 1630 Programmet avsluttes

## B: Menneskerettigheter TVANG og etikk Hvordan unngå "sår og skade"

- 1400 *Ordstyrer: Målfrid Frahm Jensen. Erfaringskonsulent Stavanger Universitetssykehus (SUS)*  
**Innleder** ▶ *Målfrid Frahm Jensen*
- 1410 **Holdningsendring og undervisning i menneskerettigheter.** ▶ *Gro Hillestad Thune, jurist*
- 1430 **Brukermedvirkning, respekt og mindre tvang**  
▶ *Wenche Iren Gamme. Spesialsykepleier Sykehuset Innlandet*
- 1450 **Retten til å velge "Medisinfri hjelp" Hvor langt er vi kommet**  
▶ *Jan Magne Sørensen. Erfaringskonsulent, Hvite Ørn*
- 1510 Kaffepause
- 1525 **Hvordan unngå sår og skade ved tvang? – noen synspunkter fra pasienter og pårørende i prosjektet Psykisk helsetjenester, etikk og tvang (PET-prosjektet)**  
▶ *Reidun Norvoll. Universitetet i Oslo (UIO). Sosiolog, forsker Etikkprosjektet*
- 1545 **Kan optimalt miljø og gode holdninger redusere tvang, sår og skade?**  
▶ *Ingrid Kittang. Avdelingssykepleier, Stavanger universitetssykehus (SUS)*
- 1605 **Dialog/oppsummering. Brukererfaringer** ▶ *Målfrid Frahm Jensen. Erfaringskonsulent SUS*
- 1630 Programmet avsluttes

## C: Forskning - Nyere FUNN og praktisk anvendelse

- 1400 *Ordstyrer: Maria Løvsletten. Psyk sykepleier FOU Sanderud, Høgskolen i Hedmark*  
**Innleder** ▶ *Leif Martin Haugen. Seniorrådgiver ved TvangsForsk, Universitetet i Tromsø (UIT)*
- 1410 **Statistiske data: Hvor er vi på vei?** ▶ *Ragnhild Bremnes, seniorrådgiver Helsedirektoratet*
- 1430 **Et norsk måleverktøy for pasientopplevd tvang – utvikling, egenskaper, anvendelse.**  
 ▶ *Olav Nyttिंगnes. Psykolog FOU A-hus*
- 1450 **Bruk av tvangsmidler i psykisk helsevern for barn og unge.**  
 ▶ *Astrid Furre. Cand.polit/dr.grads stud. RBUP Øst og Sør*
- 1510 Kaffepause
- 1525 **Bruk av etisk refleksjon og dialog for å kvalitetssikre og redusere bruk av tvang.**  
 ▶ *Marit Helene Hem. Seksjon for medisinsk etikk, Universitetet i Oslo (UIO)*
- 1545 **Fra forskning til resultat. Realistiske mål i klinikken.**  
 ▶ *Ewa Ness. Psykiater og fagsjef, Oslo Universitetssykehus*
- 1610 **Dialog/oppsummering** ▶ *Olav Nyttिंगnes*
- 1630 Programmet avsluttes

## D: Miljøterapi

- 1400 *Ordstyrer: Unn Hammervold. Psykiatrisk sykepleier, Universitetet i Stavanger*  
**Innleder** ▶ *Unn Hammervold*
- 1410 **Miljøterapi på tross av mye kontroll og tvang. Masteroppgave om vold, aggresjon og miljøterapi (2011).** ▶ *Thor Egil Holtskog klinisk spesialist i psykiatrisk sykepleie. Regional sikkerhetsavdeling, OUS Dikemark*
- 1430 **Tilrettelegging for flerkulturelle i et behandlingsmiljø.**  
 ▶ *Björg Rhodén. Spesialsykepleier, Sykehuset Innlandet, Sanderud*
- 1510 Kaffepause
- 1525 **Early Recognitiion Method (EMR) med fokus på brukermedvirkning og samhandling.**  
 ▶ *Gunnar Eidhammer, klinisk spesialist i psykiatrisk sykepleie, Vestre Viken IKompetanse-senteret for sikkerhet-, fengsels- og rettspsykiatri for helseregion Sør-Øst, OUS*
- 15.45 **Brukererfaringer med implementering av EMR. Presentasjon av masterstudie.**  
 ▶ *Gunilla Maria Hansen. Vernepleier ITMA konsulent Stavanger universitetssykehus (SUS)*
- 1610 **Dialog/oppsummering**
- 1630 Programmet avsluttes

## E: Vedtakets klinikk, juss og etikk

- 1400 **Innleder** ▶ *Terje Vestheim, seksjonsoverlege Sanderud*
- 1410 **"Tvang som rettighet – loven er din beste venn".**  
▶ *Asbjørn Restan, avdelingsoverlege, Blakstad. Marit Halvorsen, Prof.dr.jurist ved UiO*
- 1430 **Er det nasjonale variasjoner i bruk av TPH i Norge vi må lære av.**  
▶ *Kjetil Hustoft. Avdelingsoverlege Stavanger universitetssykehus (SUS)*
- 1450 **Erfaringer når tvunget vern SKAL reduseres** ▶ *Asbjørn Kolseth, sjefpsykolog Oslo Universitetssykehus*
- 1510 Kaffepause
- 1525 **Pårørende involvert som ressurs** ▶ *Atle Utkilen. Nestleder LPP*
- 1545 **Godt og lovlig "tvunget ettervern" (TUD) Tydelig lov og den beste behandling.**  
▶ *Asbjørn Restan. Avdelingsoverlege. Marit Halvorsen prof. dr. jurist.*
- 1610 **Dialog/oppsummering**  
▶ *Mari Bø Haugstad. Dommer, Hedemarken tingrett og leder av kontrollkommisjon, SI Sanderud*
- 1630 Programmet avsluttes

Ordstyrer: *Kari Gjelstad, psykiater, avdelingssjef Sykehuset i Østfold*

0830 **Rigmor Galtung.**

▶ *Komiker, skuespiller, konferansier og foredragsholder*

0930 Benstrekk

0935 **Moral margins concerning the use of coercion in psychiatry.**

▶ *Elleke G M Landeweer. Filosof VU University Medical Centre, Nederland*

1030 Pause / utsjekking

1050 **Psykisk helsearbeid og sykepleie til pasienter med minoritetsbakgrunn.**

▶ *Thor Egil Holtskog, psykiatrisk sykepleier med mastergrad, Regional sikkerhetsavdeling OUS, RSA Dikemark*

1110 **"Utenlandske og norske leger i psykiatri-utdanning. Holdninger til en mentorordning."**

▶ *Morten Sandbu, avdelingsoverlege Oslo universitetssykehus (OUS)*

1130 **Kan medisinfrie behandlingssenheter få ned tvangen i psykisk helsevern?**

▶ *Jan Magne Sørensen, Hvite Ørn og Anne Grete Terjesen, LPP*

1205 Lunsj

Ordstyrer: *Knut Hestad, fag, forsknings- og kvalitetssjef Sykehuset Innlandet.*

1300 **Cultur and Miljøterapi.**

▶ *Frans Fluttert, Psychiatric nurse, Nederland*

1335 **Redusert tvang ved OUS. Hva virket? Hvordan komme i gang?**

▶ *Ole Steen, avdelingsoverlege psykiatrisk klinikk, OUS*

1410 Pause

1420 **Effekt av tiltak for å redusere tvangsbruk i psykisk helsevern for voksne.**

▶ *Kristin Thuve Dahm, Prosjektleder for systematiske kunnskapsoppsummeringer og Kari-Ann Leiknes, psykiater Kunnskapssenteret*

1440 **Kollegialt samarbeid om bruk av tvang.**

- **Kan systematisk arbeid på tvers av system være et nyttig virkemiddel i Helse Sør-Øst?**

▶ *Anne Aasen, rådgiver Helse Sør-Øst*

1500 **Oppsummering og informasjon om neste konferanse.**

▶ *Asgeir Bragason, overlege Diakonhjemmets sykehus*

1510 Slutt



## PRAKTISKE OPPLYSNINGER

### Påmeldingsfrist: 15. oktober

#### Påmelding og betalingsinformasjon

- ▶ Påmeldingen gjøres elektronisk på:  
[www.sykehuset-innlandet.no//aktuelt/aktiviteter/Sider/tvangskonferansen-2013.aspx](http://www.sykehuset-innlandet.no//aktuelt/aktiviteter/Sider/tvangskonferansen-2013.aspx)
- ▶ Påmeldingen er bindende. Faktura blir sendt ut når påmeldingsfristen er ute.
- ▶ Overnatting er inkludert i kursavgiften.
- ▶ Rom som er bestilt og som ikke blir benyttet (ikke avbestilt), blir belastet kursdeltaker.  
*NB! Dersom behov for flere netter enn oppgitte alternativer, må deltaker selv ta kontakt med hotellet for bestilling, og betale dette ved utsjekking*
- ▶ Service fra hotellet utover dette må betales av deltakeren selv. Eksempel: minibar/bar, bestilling av mat utenom måltider som er oppgitt i programmet etc.

#### Kontaktinformasjon

Spørsmål vedrørende konferansen kan rettes til:

- ▶ E-post: [tvang@sykehuset-innlandet.no](mailto:tvang@sykehuset-innlandet.no)

#### Hotellet

Scandic Hamar  
Vangsveien 121, 2318 Hamar  
Telefon +47 21 61 40 00  
E-post: [hamar@scandichotels.com](mailto:hamar@scandichotels.com)  
[www.scandichotels.no](http://www.scandichotels.no)

#### Transport

- ▶ *Rutetider NSB:*  
Telefon 815 00 888 eller [www.nsb.no](http://www.nsb.no)
- ▶ *Taxi Hamar:*  
Telefon 03650

#### Parkering

De som bor på hotellet får gratis parkering. Parkeringsbevis hentes i resepsjon.

#### Aktuelle lenker

[www.sykehuset-innlandet.no](http://www.sykehuset-innlandet.no)  
[www.nsf.no](http://www.nsf.no)  
[www.norskpsykiatriskforening.no](http://www.norskpsykiatriskforening.no)  
[www.legeforeningen.no](http://www.legeforeningen.no)  
[www.psykol.no](http://www.psykol.no)  
[www.mentalhelse.no](http://www.mentalhelse.no)  
[www.lpp.no](http://www.lpp.no)  
[www.psykiskhelse.no](http://www.psykiskhelse.no)  
[www.hamar.kommune.no](http://www.hamar.kommune.no)  
[www.wso.no](http://www.wso.no)  
[www.hviteorn.no](http://www.hviteorn.no)  
[www.rio.no](http://www.rio.no)  
[www.motstoff.no](http://www.motstoff.no)  
[www.legeforeningen.no/bup](http://www.legeforeningen.no/bup)  
[www.nakmi.no](http://www.nakmi.no)

## GODKJENNINGER

*NSF:* godkjent som meritterende for godkjenning til klinisk spesialitet i sykepleie/spesialsykepleie med totalt 12 timer.

*Allmennedisin:* godkjennes med 15 poeng som emnekurs/klinisk emnekurs i psykiatri til videre- og etterutdanningen.

*Samfunnsmedisin:* godkjennes med 15 timer som valgfritt kurs for leger under spesialisering og for spesialistenes etterutdanning.

*Barne- og ungdomspsykiatri:* godkjennes med 12 timer som valgfritt kurs for leger under spesialisering og for spesialistenes etterutdanning.

*Psykiatri:* godkjennes med 13 timer som valgfritt kurs for leger under spesialisering og for spesialistenes etterutdanning.

*Norsk Psykologforening:* godkjent som fritt spesialkurs og vedlikeholdsaktivitet med 14 timer.

## PRISER

Påmeldingen gjøres elektronisk på:

[www.sykehuset-innlandet.no//aktuelt/aktiviteter/Sider/tvangskonferansen-2013.aspx](http://www.sykehuset-innlandet.no//aktuelt/aktiviteter/Sider/tvangskonferansen-2013.aspx)

	Påmelding INNEN 15.10.2013		Påmelding ETTER 15.10.2013	
	Medl. brukerorg./ Ansatte i SI		Medl. brukerorg./ Ansatte i SI	
<b>Priser for deltakelse en dag</b>				
Kun dagpakke (inkl. lunsj og pausemat)	<b>Kr 1600</b>	<b>Kr 900</b>	<b>Kr 2000</b>	<b>Kr 1600</b>
Kursavgift inkl. full pensjon, enkeltrom	<b>Kr 2900</b>	<b>Kr 2200</b>	<b>Kr 3500</b>	<b>Kr 2900</b>
Kursavgift inkl. full pensjon, dobbeltrom	<b>Kr 2775</b>	<b>Kr 2075</b>	<b>Kr 3200</b>	<b>Kr 2775</b>
<b>Priser for deltakelse begge dager</b>				
Kun dagpakker (inkl. lunsj og pausemat)	<b>Kr 2300</b>	<b>Kr 1500</b>	<b>Kr 2700</b>	<b>Kr 2300</b>
Kursavgift inkl. overnatting i enkeltrom	<b>Kr 3625</b>	<b>Kr 2900</b>	<b>Kr 4050</b>	<b>Kr 3625</b>
Kursavgift inkl. overnatting i dobbeltrom	<b>Kr 3475</b>	<b>Kr 2700</b>	<b>Kr 3900</b>	<b>Kr 3475</b>
Middag 28.11. for ikkeboende	<b>Kr 850</b>			
<b>Tilknytningsdøgn 19.–20.11.</b>				
Overnatting enkeltrom	<b>Kr 995</b>			
Middag 19.11.	<b>Kr 320</b>			

**Det er absolutt billigst å melde seg på før 15.10.**